

כיבוש הארץ (ב)

"וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נִגְלָה
הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת. וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם
מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁלַח הָעֵנָן בְּמִדְבַּר פָּאֲרָן. וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁיטָה
עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה"¹

אם נצרף לנתון זה את הפסוק בדברים:

"אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מִחֶרֶב דָּרַךְ הָרָשָׁע עַד קֹדֶשׁ בְּרִנְגִ' (דברים א', ב.)

נמצא כי בני ישראל היו אמורים להגיע אל שערי ארץ כנען אל קדש ברנע, בראש חודש סיון בשנה השניה, שנה בדיוק לאחר התייצבותם מול הר סיני.

קריעת הים והירדן – הדרך שבה בני ישראל יצאו ממצרים, מקבילה לדרך בה נכנסו ישראל לארץ ישראל. מי הירדן שנכרתו מקבילים לקריעת ים סוף הן באופי האירוע, הן בתיאורו והן בהשלכותיו הפסיכולוגיות.

"וַיְהִי כִשְׁמַע כָּל מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָה וְכָל מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עֶבְרָם וַיִּמַּס לִבָּם וְלֹא הָיָה בָם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (יהושע ה, א.)

הקבלה זו מופיעה אף במפורש בתהילים ק"ד, בפסוק המקשר בין שני המאורעות: "הים ראה וינס הירדן יסב לאחור" כשהכותרת של המזמור הינה "בצאת ישראל ממצרים".

ברית מילה - ברית המילה שעברו בני ישראל בגבעת הערלות בגלגל לפני כניסתם לארץ, מהווה חלק מהותי מיציאת המדבר, וזו מעין יציאת מצרים מחודשת, בה ישנה התנתקות ממצרים. קשר זה מפורש בפסוקים ביהושע:

"כִּי מַלְיִם הָיוּ כָּל הָעָם הַיִּצְאִים וְכָל הָעָם הַיִּלְדִים בְּמִדְבַּר בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מְלוּ... וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוּתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם" (יהושע ה, ט.)

וזאת במקביל לברית המילה שקדמה ליציאת מצרים.³

פסח - הפסח שעשו ישראל בערבות יריחו, פסח גלגל, קודם לקבלתה של הארץ מקביל בצורה ברורה לקרבן הפסח שקדם ליציאת מצרים.

לאור הקבלה זו, נראה כי יציאת מצרים מהווה נקודת מוצא למהלך כפול: מתן תורה מחד ומתן הארץ מאידך גיסא. שניהם הם תכלית יציאת מצרים.

בשיעור שעבר המשכנו בנושא המהלך של תולדות השראת השכינה, והתחלנו לעסוק בכיבוש הארץ. עסקנו בנקודות המבדילות בין ההליכה במדבר בארץ ישראל, ובתפקיד הארון בקרב המחנה. שיעור זה הינו שיעור המשך לשיעור שעבר, ונמשיך לעסוק בו בכיבוש הארץ על ידי בני ישראל.

5. המעבר מערבות מואב עד חציית הירדן

לאחר מות משה, דברי ה' ליהושע ושליחת המרגלים, אומר הכתוב:

"וַיִּשְׁכַּם יְהוֹשֻׁעַ בְּבוֹקֵר וַיִּסְעוּ מֵהַשְּׁטִים וַיְבֹאוּ עַד הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְלִינוּ שָׁם טַרְם יַעֲבֹר" (יהושע ג, א.)

מעניין לשים לב כי בפסוק זה מתרחש מאורע ייחודי. בני ישראל הולכים, ללא כל הנחיה אלוקית. מצד אחד אין ענן כפי שהיה עד השטים לפני מות משה, ומאידך גיסא, אין עדיין ארון המוביל את העם כי זה יקרה רק מחציית הירדן ואילך.

הסבר יפה לנקודה זו, מסביר הרב רמרי:

"מן השטים ועד למלון שבו לנו בליל חציית הירדן, צעדנו בטבעיות וללא כל מורה דרך. את היציאה מן הגלות וחטאה, היה עלינו לעשות בכוחותינו הטבעיים, אך כדי להיכנס ארצה היה עלינו לקבל על עצמנו הדרכה ממקור גבוה יותר. כל עוד לא נכנסו לארץ, היה צורך לשמור על מרחק אלפיים אמה. רק בכניסה לארץ התקרבו לארון וסגרו את המרחק בינם לבינו. הברית הפכה לטבע חיים מיוחד וידעו 'כי אל חי בקרבנו'".

6. ההקבלה בין מתן תורה למתן הארץ²

מעניין לשים לב להקבלה בין מתן תורה למתן הארץ. מספר אירועים שהתרחשו בשניהם, מעלים את הדמיון ביניהם:

זמן ההגעה - על הגעת בני ישראל להר סיני נאמר:

"בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי. וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיִּחַנו בְּמִדְבַּר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" (שמות י"ט, א-ב.)

נראה כי הכוונה היא לראש חודש, ואם כן בני ישראל הגיעו להר סיני בראש חודש סיון של השנה הראשונה לצאתם ממצרים.

במקביל לכך, נראה כי התכנית המקורית לבואם של ישראל אל קדש ברנע, שער ארץ כנען מדרום, היתה להגיע באותו תאריך לאחר שנה.

3 חשוב לציין כי הפסוק ביהושע מציין כי בני ישראל נימול לפני יציאת מצרים, אולם מאורע זה אינו מוזכר בפסוקים במפורש. מצד שני, התורה לוקחת כמובן מאליו את העובדה כי אין אפשרות לאכול את הפסח מבלי להיות נימול. נראה ברור כי כל בני ישראל נימולו לפני יציאת מצרים, אולם מן התוככים לא ניתן לדעת האם היה מדובר במאורע כלל ציבורי או במאורעות פרטיים.

1 הרב אברהם רמר, "מעבור הארץ", ספר יהושע, ירושלים טבת תשנ"ה, ע' 37.
2 בסעיף זה נלך בעקבות מו"ר הרב יואל בן נון במאמרו "חמץ ומצה בפסח, בשבועות ובקרבנות הלחם" מגדים יג, אדר התשנ"א, הוצאת תבונות, אלון שבות, ע' 40-44.

7. מעמדה המיוחד של יריחו

א. כיבוש העיר

כיבושה של העיר הינו כיבוש נסי לכל דבר ועניין. אמנם היו מרגלים שריגלו את העיר לפני כיבושה, אך לפני כיבושה בפועל ה' אומר ליהושע: "ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל", ואחר כך, הקב"ה מפרט את אופן הפעולה המעשית שיאפשר את כיבושה.

האמצעים המוזכרים כאן אין בהם שום נשק ושום כלי לחימה. בראש הקפת העיר הכהנים הנושאים שופרות לפני הארון. ביום השביעי יקיפו את העיר שבע פעמים ועם התקיעה ביובל יריעו כל העם תרועה גדולה ואז תיפול חומת העיר והעם יעלה.

למרות המעבר הכללי מהנהגה ניסית במדבר עם מן, ענן ובאר, כשמשו רבנו מוביל את בני ישראל, להנהגה טבעית כשיהושע בראש העם, כיבוש העיר הראשונה בארץ ישראל הינו ניסי. זאת כאמור כדי לשוב להבהיר לעם כי כל האירועים שיתרחשו מעתה ואילך בכיבוש הארץ, הינם גם כן בהשגחת הקב"ה.

ב. יריחו – חרם

החרמת יריחו נבעה מיזמתו של יהושע ולא בציוויו של הקב"ה. בשערה המזרחי של ארץ ישראל יהושע מחליט, בעקבות הכיבוש הניסי, להקדיש את העיר לקב"ה. בכך הוא אומר כי ה' הוא הכובש את המקום ועל כן העיר שייכת לגבוה ואין באפשרות האדם ליהנות ממנה כלל ועיקר. ממילא כשם שאין לאדם חלק ממשי בכיבוש, אלא הוא מבצע בכך את רצון ה', כך גם אין לו חלק בעיר לאחר כיבושה והיא מוקדשת כולה לגבוה.

נראה כי במובן מסוים, החרמת יריחו באה להעיד על ארץ ישראל כולה, השייכת לה' והנכבשת על ידי ה', ובכך היא מהווה את תרומתה של ארץ ישראל (לשון הראב"ד בפירושו לתמיד פרק ג'). כלומר, היא בעצמה קודש אך היא מעידה כי כל ארץ ישראל כולה קודש והיא כביכול ניתנת תרומה לה' על מנת שניתן יהיה לעשות שימוש בכל שאר ארץ ישראל.

ג. הקשר בין יריחו למקדש⁴

אומר הספרי:

"כשהיו מחלקין את הארץ הניחו דושנה של יריחו ת"ק על ת"ק אמה. אמרו: כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו, יטול דושנה של יריחו, ונתנוה לבני יונדב בן רכב, והיו אוכלים אותו ת"ם שנה עד שנבנה הבית. וכיוון ששרתה השכינה בחלקו של בנימין באו בני בנימין ליטול חלקם ופינו אותו מפניהם"

(ספרי בהעלותך י', לב).

מן המדרש משתמע כי ישנה זיקה ישירה בין יריחו למקום המקדש. המדרש מתאר מציאות בה טרם ידעו בחלקו של איזה שבט ייבנה המקדש. כביכול כבר עם כניסתם לארץ,

לאחר חציית הירדן, מוזכרים בספר יהושע מספר אירועים. סדר האירועים המוזכרים בפרק ה הוא ברית מילה, פסח, התגלות המלאך וכיבוש יריחו. מספר פרטים באירועים אלו מזכירים אירועים שהתרחשו במהלך מתן תורה:

- בשני המקומות מתגלה למשה מלאך ה' וליהושע שר צבא ה'.

- הביטויים המוזכרים במפגש יהושע עם המלאך, ובמפגש משה עם ה' בפעם הראשונה בהר סיני, מאוד דומים. למשה נאמר "של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא" (שמות ג, א-ה), וליהושע נאמר "של נעליך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדוש הוא" (יהושע ה, טו).

- במתן תורה נאמר "ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקל שופר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה" (שמות יט, טז). משמעות התקיעה בשופר היא הכרזה על התגלות ה' לתת תורה לעמו ישראל. כל זמן ששכינה על ההר, מופקע האדם מלגשת שמה. ישראל מצטווים "השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת. לא תגע בו יד כי סקול ייסקל או ירה ירה, אם בהמה אם איש לא יחיה במשוך היובל המה יעלו בהר" (שמות יט, יב-ג). שופר היובל מכריז על הופעת השכינה ועל הסתלקותה.

ביריחו מתואר אירוע דומה ומקביל שעניינו כיבוש הארץ ומתן הארץ לבני ישראל. כל המתרחש לאחר יריחו במלחמות הכיבוש יש בו רק הוצאה מן הכח אל הפועל של המעמד הראשוני ביריחו עם הופעת השכינה שם:

"וסבתם את העיר כל אנשי המלחמה הקף את העיר פעם אחת – כה תעשה ששת ימים – וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים והכהנים יתקעו בשופרות והיה במשך בקרן היובל בשמעכם את קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש נגדו" (יהושע ו, ג-ה).

פסוקים אלו מקבילים בתוכנם ובסגנונם למעמד הר סיני, וכן ביחס בין ששת הימים ליום השביעי "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים, ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן" (שמות כ"ד, טז).

לגבי משמעות ההקבלה, בשני המקומות מתוארת הופעת השכינה וירידתה. אחת מהמשמעויות של ירידת השכינה הינה משפט - מעמד שתכליתו משפט ה' לישראל מכאן, ולארץ כנען ויושביה מכאן. ארון ה' אדון כל הארץ הסובב את העיר, תקיעת שופרות היובלים לפני ארון ה', הינה הכרזה כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ. ישב א-להים על כסא קדשו" (תהילים מ"ז, ג, ז).

לפי זה, יריחו סוגרת ומסוגרת – מקום השכינה מופקע מתחום ישראל כמו הגבל את ההר וקדשתו במעמד הר סיני, התרועה ביובל היא סימן לסיום הופעת השכינה, תם משפט העמים גזר הדין נחרץ נטל הקב"ה את ארץ כנען מן העמים היושבים בה ונתנה לבני ישראל.

מכאן מחויבים ישראל לעלות ולהיכנס לארץ וכל ההמשך הינו הוצאה מן הכח אל הפועל של גזר הדין שניתן ביריחו.

4 המקורות המובאים כאן הם מקורות יסודיים המובאים גם בספרו של הרב יגאל אריאל, עוז וענווה, חספין, 1995 עמ' 64-65.

בשני השיעורים האחרונים, בחנו מספר היבטים בכיבוש הארץ. בשיעור הבא נתבונן בעזרת ה' בתחנות המשכן בארץ ישראל.

לאחר שנודע לבני ישראל כי יהיה שטח שעליו המקדש ייבנה (שחז"ל קובעים שהוא ת"ק על ת"ק אמה), נוצר קשר ראשוני בין יריחו למקום המקדש, זה תמורת זה.

קשר נוסף בין יריחו למקדש עולה מהמשנה במסכת תמיד:

"מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח. מיריחו היו שומעין קול המגריפה. מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור... מיריחו היו שומעים קול השופר ויש אומרים אף קול של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים מיריחו היו מריחים ריח פטום הקטרת..."

(תמיד פ"ג, משנה ח).

משמעות העובדה כי מיריחו שומעים את כל הפעולות המוזכרות שהיו מתקיימות במקדש, הינה כי כביכול המקדש משפיע עד יריחו ופעולותיו משפיעות עד תחומה של יריחו. כפי שציינו לעיל, יריחו מבטאת לפעמים את ארץ ישראל כולה, ואם כן משנה זו באה לבטא את הקשר העמוק בין המקדש לארץ ישראל.

הראב"ד בפירושו למשנה בתמיד מחדד מאד את משמעות הקשר בין העיר למקדש:

"ומורי הרב החסיד ז"ל אמר: דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו, שהיא היתה תחילת כיבוש ארץ ישראל. וכמו דתרומת דגן צריך לתרום, כן נתרמה ארץ ישראל עצמה, ובשביל כך התרימה יהושע להיות קודש. לפיכך היא כמו ירושלים, והיו נשמעין בה כל הנך דקתני, כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים. ולפיכך באלה יותר משאר דברים, מפני שכל אלו הדברים: קול שער הגדול וצלצל וגביני כרוז הם תחילת עבודות המעמידים את הכהנים לעבודתם ולוויים לדוכנם. וגם קטורת הוא תחילת עבודת פנים, ודי בהנך".

הראב"ד בדבריו מדמה את קדושת יריחו לקדושת ירושלים. לא במקרה חז"ל בגמרא בתענית מציינים כי ביריחו נמצאות שתיים עשרה משמרות מתוך סה"כ עשרים וארבע משמרות בארץ ישראל כולה:

תנו רבנן: כ"ד משמרות בארץ ישראל, שתיים עשרה מהן ביריחו. הגיע זמן המשמר לעלות, חצי המשמר היה עולה מארץ ישראל לירושלים, וחצי המשמר היה עולה ליריחו כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבירושלים" (תענית כז).

יהושע בהמשך יוזם גם את איסור בנין העיר: "וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכרו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה" (יהושע ו, כו). ענין זה הופך את נתינת יריחו כשייכת לקב"ה, דבר שיש לו משמעות לדורות, ולא רק לדורו של יהושע. ברגע שישנו איסור לבנות את העיר לדורות, העיר עומדת כעד על כיבושה האלוקי ושייכותה לה' לדורות.

****

*****
כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב יצחק לוי, תשס"ח
עורך: אביעד בינגשטוק
*****
בית המדרש הווירטואלי שליד ישיבת הר עציון
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דואל: office@etzion.org.il
*****